چیرۆک\ مرۆڤ و...دەوروبەر..
ئەدیب نادر

1

تازە کۆچیرۆکی "ئەسپ"ی بڵاوببووەوە، ڕۆژێك بوو لەو ڕۆژانەی شار ئەوەندە بە جۆشبوو دەتگۆ دارستانی شەپۆلی دەریایەکی تێکچڕژاوە، ئاسمان گیزەگیزی مێشەنگ سەرشاری دەکرد وەك چۆن ئۆرکێسترا بە سیمفۆنیایەکی نایاب ژیانی بە هۆڵێکی بێدەنگ دەبەخشی ئاوها..لە فەلافلەکەی "ئەنتە ماشی"ڕێکەوتی ئازاد شەیدام کرد و بە شەقامەکەدا شۆڕبووینەوە، شەقامە دڵگیرەکەی جمهووری، کە سەروەختێك بوو ببووە جمکی ژیان و تەنانەت بەشێکیش لە ئایندەی هێشتا نەهاتوومان..وەك بڵێی هێزی گۆڕینی دنیامان تێگەڕابێ، خۆشحاڵانە پیایدا هاتینە خوارەوە. پێیەکمان لەسەر شۆستەکەیدا بووایە، پێیەکەی دیمان لەناو یەکێك لە کتێبخانەکانیدا دەبوو، هەندرێن، لە دەستە چەپیدا بوو بەرانبەر باڵەخانەکەی شکورنەججاڕ، بێئومێدانە دەردەچووینە دەرەوە، چونکە ڕەفەکانی لە چەند کتێبێکی مەلوول و دنیایەك تۆزوخۆڵگرتوو بەولاوە هیچی تر لەسەریاندا سەقامی نەدەگرت..دەچووینەوە دەستەڕاست، گەل، ئینجا ئاسۆ، ئاسۆ جوانترین ئاسۆمان بوو.. زیارەتگای ڕۆژانەمان بوو..ڕەفە پڕ کتێبەکانمان بەسەردەکردەوە، وەك ئەوەی مەزاری پیاوچاك و ئەولیاکان بن دەستمان پیایاندا دەهێنا و کاتیش لە پەنجەکانمانەوە ڕوونا کیی پێد□ بەخشین..کە دەریش دەچووین، بێلێبڕ بەدەم ڕێگاوە دنەی شەیتانی شیعرمان دەدا، کەی داد□ بەزێتە خوارەوە و زریان و گەردەلوولێکی سپیی سپیی جیاوازمان پێ دەنووسێتەوە..ئەگەر کچە خەونئاساکەی حەمەئەمینیش، ڤینۆسە با□ب□رز لە دەرەوە بووایە، شەقام د□رووژا و وەك دڵمان دەکەوتە پەلەقاژێ..کسپە نەك هەر لە جگەرمانەوە، لە چاویشمانەوە سەری دەکرد، گەنج و پیر لە ح□س□رتدا، وەك شەمەندەفەرەکەی شار، لە دووکەڵی سووتان بەولاوە هیچی تریان بەرهەم نەدەهێنا..تۆزێك خوارتر، ئۆرۆزدی هەڵیلووشین و بە بارتەقای سییەکان بۆنوبەرامەی کلارای پشت کاونتەری عەترەکانمان کرد و ح□س□رتبارانی دەرپەڕین..لەو پێچەدا، لەو پێچەی بەلای قۆرییەی تێکقژاو لایدەدا و لە بازاڕە ڕەنگاڵەکەدا خۆت دەدیتەوە، وتی: با بپ□□ینی□و□، سەرێك لە "داڕ ئەلو□ تەنییە" بدەین.. پێیەکانمان وەك بڵێی چاوبن، بەرەو جادەکەی ئەوبەر، جادەی ئەوقاف، پەلکێشیان کردین..ئەوێیش، تابڵێی تیکچڕژاو و جەنجاڵ، وەك ئەوەی کتێب مفت

بێت، جێی کەسی تری تێدا نەدەبووەوە، لێ خۆمان خزان□د□
نا بەینەکانەوە و ڕووبەڕووی گەوهەرخانەی چاپەمەنییە بێشومارەکان
وەستاین، دەتگۆ بەرانبەر قەدەر وەستاوین.. ل□ بەر ئەوەی بەردەوام
داشکاندنیشیان هەبوو، چەند دانەیەکم قۆزتەوە و چوومە لای یەکێك
لەو کچە بە تاسولووس و ڕێکپۆشانەی پسووڵەیان دەنووسی و گوتم پێم
بڵێت چەندم لەسەر دەکەوێت، مخابن، نا ب□د□□انە کۆشیعرە نوێیەکەی
ب□ی□اتیم گێڕایەوە و بەخۆم گوت”بریا ئەو لەففە فەلافلەم
نەخواردبایە”. نەیسە، بەوانی دییەوە هاتینە دەرێ و ل□ بەر
دەرگاکەدا”ئەحمەد محەمەد ئیسماعیل”بە مەشرەبە خۆشەکەیەوە بەرەو
پیرمان هات و بێ سێودووو چەردە کتێبەکەی لێوەرگرتم و ئاشقێك چۆن
بە دیداری ماشووقەکەی شاگەشکە دەبێت، ئاوا، تریقانەو□ یەکی
شەیدایانە تریقایەوە..ورد ورد لێیان ڕاما، دەتگۆ زارۆڵەیەکە و
دوای دابڕانێکی کورت دایکی خۆی دەبینێ ئۆخژن و خۆشنوودییەکی
کتوپڕ ڕووکاری ڕوخساریان داگرتەوە..چرکەساتێکی پێنەچوو، سەری
هەڵبڕی، ڕووە هەورگرتووەکەمی دیت، هەموو هەورێکیش چیرۆکێکی لە
پشتە و هەندێ کەس دەتوانن بیخوێننەوە.. باوکانە سەرێکی لارکردەوە
و وتی: ئەوە چییە؟ ئازادیش وتی: نەیتوانی تازەترین دیوانی بەیاتی
بکڕێت.. مەچەکی گرتم: وەرە، وەرە! ڕایکێشام بمباتەوە ژوورێ، منیش
وتم: نا..نا.. پێویست ناکات.. پێویست دەکات و دەبێ بێی..ئازاد
شەرمنانە تێیڕوانی ئینجا وتی: پارەی پێیە بەڵام بەش ناکات، ئەویش
وتی: ئێ باشە با نوقسانییەکەی بۆ تەواوکەین..دیسان بە شەرمەوە
وتی:…فلسی کەمە…هەندێ وردەی لە گیرفانی پانتۆڵە سەوزئاماڵە
بزڕکاوەکەی دەرهێنا و وتی: دەستم مەگێڕەوە..منیش چوون ئەو
منداڵەم لێهات یارییە دڵبەستەکەیان پێبەخشیبێ،..چەند خولەکێك
دواتر بە”شانشینی گوڵەگەنم”ەوە دەرپەڕیمە دەرێ و یەکەوڕاست
ئەویشی لێیوەرگرتم و پاش ئەمدیوئەودیو، مەلی ئافەرینێکی ڕەنگاڵەی
بەرەڵا کرد و دوای قەدەرێك تەتەڵە کردنی کتێب و ئەدەب و تازەترین
چیرۆکی خۆی چووە ژوورەوە کتێب نەوازش بکات و ئێمەیش..دەتگۆ
گەنمەجاڕێکی بێپایان پەلکێشمان دەکات، خلبووینەوە، وەکو ئەوەی لە
خەوێکدا بین شادانە پیاسەیەکی دیکەی زۆرمان کرد..دواجار دوڕیانێك
جیایکردینەوە، ئەو پردەکەی گرتەبەر و تاریکییەکەی ئێوارێ بەرەو
پریادی قوتی دا و منیش تەنیا و دڵخۆش ئاڕاستەی خۆم بەرەو ت□پ□ی
مەلا عەبدوڵڵام گرت..جاروبار سەیری ئاسمانم دەکرد، گوڵستانێك بوو
تازە ئەستێرەکان تیایدا دەپشکوتن..سەرلەبەری ڕێگای بەرەو
ماڵەوەم، وەکو پەیکەرتاشێك لە یادگەمدا پەیکەری ئەو زەردخ□نەیەی
چاوە پشت چاویلکەکانیم دادەتاشی تاوەکو لە شوێنێکی شایستەی
دەرباری یادەوەریم سەقامگیری بکەم و بە ئامان و زەمان نەهێڵم

تۆزوگەردی ڕۆژگار وێنەی ئاسەوارە دێرینەکانی مێژووی لێبکات..
2

هاوینێکی ڕمووزن هەوساری شاری گرتبووە دەست..پێویستم بە دوو تی شێرت و هەنێ کتێبی تازەیش هەبوو کە هەواڵی بڵاوبوونەوەیان کەوتبووە بەر گوێم و خۆیان هێشتا نەگەیشتبوونە کتێبخانەکانمان، نەشمدەزانی کەی دەگەن. بەڵام پێشوەخت دەبوو نەختێ پارە پێکەوە بنێم. لە ڕاستیدا حەزم لە تی شێرتێکی ڕەش بوو لەوانەی لە ئێرانەوە بە قاچاخ دەهێنران و لەگەڵ ڕیش هێشتنەوەیشدا ڕێك دەهاتنەوە، چونکە بە تەمای بووم. وەکو دایکم دەیووت هەم زیارەت و هەم توجارەت..دەستپێکی گەرمایەکی سەخت و ناحەز بوو، بە خۆم گوت گەر کتێبەکان لەوە زیاتر دوابکەون، ئەوا حەجمان ناگرم و دەبێ سەرل□ بەیانییەك بچمە سلێمانی و دەمەوئێوارێ بگەڕێمەوە. ئەو ڕۆژەی ب□ تەمای چوونیش بووم، ئەفسووس برادەرە کتێبخۆرەکان ئاگاداریان کردمەوە، پێیاناکرێ هاوسەفەرم بن. ناچار بوولێڵێکی زوو، کە هێشتا ئاوڕشێنی ئەستێرەکان کزرنەببوونەوە، تەنیا، تەنیا ڕۆیشتم.. تەنیاییەکەم وای لەو ڕێگایە کرد دەتگۆ کۆتایی ڕەتدەکاتەوە و شاریش تراویلکە دوورە دەستەکانە..ئەو سەروبەندەیش ئۆتۆمبل□کانی خەت لە دارە سووتاوەکە نەفەرەکانیان دادەبەزاند..سەرەتا شۆڕبوومەوە و پەڕیمە ئەوبەرەوە، سەرێکی مزگەوتی گەورەم دا و ئینجا بە جادەی مەولەویدا پێچمکردەوە و بۆ کتێبفرۆشییەکەی شێخ ئەنوەر بەرەو جادەی کاوە جڵەوی شەقاوەکانم بەردا..تەنیا بوو، کتێبیش بێشوومار.. سەیری سەعاتە ئۆریۆنەکەمم کرد، نزیکەی دوو کاژێر لەوێ بووم، کەچی بە دوو چرکە دەچوو، بەهەرحاڵ، چەند پەرتوکێکی نیوداشت و یەك دوانێکی تازەشم لێ کڕی و نەختێك هەوراز بوومەوە، لە چایخانە بەناوبانگەکەی ئەوبەر چایەکم خواردەوە و پشوویەکم دا، ئەوسا بۆ تەیکردنی ئەو شوێنانەی دەکرێ بڵێم تاڕادەیەك شارەزایان بووم، ملی ڕێم گرت□ بەر..بێگومان کاتێ سەفەرم دەکرد، بەدەگمەن نەبووایە لەفە و ئەو شتانەم نەدەخوارد، تەنها بیبسیکۆلا و پسکیتە قەیماغدارەکان و ئەو شتانەم دەخوارد، جارجارە کاستەریشم لە یەکێك لەو دوکانە پاکوخاوێنانەی جادەی مەولەوی دەخوارد و ئیتر لە گەڕانم بەردەوام دەبووم..ئەوانەم بە ئیشتیاوە ئەنجامدا و بەرەو بازاڕی قەرەباڵخی ئێرانییەکان چووم..لەوێ زۆر شتم ئەمدیو ئەودیو کرد و سەرەنجام تی شێرتێکی ڕەش و یەکێکی سەوزئاماڵم بە نرخێکی کەمتر لە نرخی داواکراو دەستەبەرکرد، ئەوەیش ڕووی خۆشکردم و بووە هۆکاری ئەوەی بڕێك پارەی زیادیشم پێبمێنێ بۆ ئەگەری کڕینی کتێبی تر و کرێی گەڕانەوەش..ئیدی نازانم چۆن بە شوێنێکی ئەوتۆدا ڕۆیشتم کە لە سەفەرەکانی پێشترم پێیدا

ڕانەبردبووم..سەرلەبەر دوکانی کوتاڵفرۆشی بوون، وەك ئەوەی چووبێتمە نێو دارستانێکی ڕەنگاوڕەنگەوە، هەندێ لە قوماشەکانیان بە بنەمیچ و چارداخی بەر دوکانەکانیانەوە هەڵواسیبوو، جێگایەکی ناوازە بوو، هاوشێوەی قەڵەبەزەی سەرەوخواری ڕووناکیی، بە دنیایەك دەچوو تەنها لە خەوندا پێی پێ ببرێت. لاپەڕەسەنانە بەناو تێکچڕژانی ڕەنگەکاندا دەڕۆیشتم و دەموچاوم پارچە قوماشێکی هەڵواسراو دایپۆشی، کە لامبرد، لە شوێنێکی چەپەکی بازاڕەکە دوکانۆچکەیەك دەرکەوت، ڕێی چوونەژوورەوە و بەردەمیشی بە مێز گیرابوو، چەردەیەك کتێب لە سەریدا پاڵخرابوون، جگە لە چەند دانەیەك نەبێ، ئیتر زۆربەیان کتێبی جزوبەندکراوی ئایینی بوون، هەستم بە بوژانەوەیەك کرد، وەك بەڕێی نەمامێکی گەڕبردوو بم و ئاودێر کرابم، “مرۆڤ و دەوروبەر”ــەکەی مەسعوود محەمەد دەی گواستمەوە بۆ ناو چاوەکانم و سەرنجەکانم بوون بە نێچیری..تازە کەوتبوومە بازاڕەوە، یەکەوڕاست نرخەکەی وەکو کلچووك بە چاومدا هات..ئەگەر ئەو بڕە پارەیە بدەم.. دوای تێفکرین بە خۆم وت، دەمزانی کرێی تەواوی گەڕانەوەم پێنامێنێ..خاوەندوکان، کە ڕیشدارێکی پاکوخاوێنی شەرواڵ مرادخانی پۆشبوو، کتێبیکی جزوبەندی کراوەی لە بەردەم بوو، لێوەکانی دەجووڵان، جاروبار چاوی هەڵدەبڕی و دەنگی قرتە قرتی تەسبیحەکەشی بە شێنەیی دەکەوتە بەرگوێ، بیرم کردەوە ساتوسەودای لەگەڵدا بکەم، شەرمەکەم خەریك بوو دژواری بکات، بەڵام بۆ کتێب!…نیگاکانی دەتگۆ تاش بەردن و بە سەر دەموچاومدا بەردەبنەوە، هەسترئاسا ملی نەدا، هەنێك بە مەلوولی وەستام و دواجار وتم کرێی تەواوم پێنامێنێ تاکو بگەڕێمەوە بۆ کەرکووك، کەچی… ئیدی خەمبارانی بە خۆم گوت کاشکێ هەر تی شەرتێکم بکڕیبایە.. بەداخەوە..وەك بەڕێی لە خەونێکی جەنجاڵ بەخەبەر هاتبم..”مرۆڤ و دەوروبەر” بە دەستمەوە نەبوو، نا بەدڵانە دوورکەوتمەوە و بە ئیشتییا قەدەرێکی دی سووڕامەوە..هێشتایش وەنەوز دەستەویەخەی خۆر نەبووەوە، بەلەژە لەژ بەرەو مزگەوتی گەورە کەوتمەڕێ..کە لەوێوە دەرچووم، هەورازبوومەوە و وەختە سواری هەژدەنەفەرییەکە بووم، هەناسەکانم هێندەی لەنگەری بەڕادە قورسی کەشتییەك وابوون و دڵیشم هێندەی شەولەبانێکی چەقیوو..پێش هێشتنەوەکەم بە یاد سپارد و تاقە شتێکیش کە لە کۆکەڵەمدا مایەوە و وێنەی مۆنیوومێنت ئاوەدانی دەکردەوە “ئەحمەد محەمەد ئیسماعیل”بوو بە خۆی و زەردەخەنەی ئەفسووناویی چاوەکانی ئەودیو چاویلکەکەی و ئاواتێکی بێگومان وەدی نەهاتوو..

لەندەن ــ کانوونی یەکەمی 2023

ئ□ديب نادر